

Forvaring av barn

Juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2018

Kand.nr: 35

Antall ord: 6574

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	3
1.1 Tema og problemstilling.....	3
1.2 Avgrensning og definisjoner	4
2 Rettskildebildet.....	5
3 Reaksjonssystemet.....	6
3.1 Straffens formål og virkninger	6
3.2 Vilkår for straff.....	7
3.3 Straffereaksjoner	8
4 Forvaring.....	9
4.1 Generelt om forvaring	9
4.2 Generelle vilkår for å idømme forvaring.....	10
4.2.1 Fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig.....	10
4.2.2 Lovbruddets art	11
4.2.3 Gjentakelsesfare	13
4.3 Særvilkår for å idømme barn forvaring	15
4.3.1 Utgangspunktet - forbud mot å idømme barn forvaring	15
4.3.2 Unntak ved «helt ekstraordinære omstendigheter»	17
4.3.2.1 Rettspraksis	17
5 Avslutning	20
6 Kilderegister.....	22

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Valg av tema bygger på en problemstilling som jeg ble oppmerksom på i praksisåret. Jeg var ved to anledninger involvert i saker der gjerningspersoner under 18 år hadde utøvd grov eller dødelig vold mot andre personer. I sakene har det blitt reist spørsmål om å idømme forvaring overfor gjerningspersonene. Forvaringsstraff er den strengeste straffen vi har i Norge. Den innebærer frihetsberøvelse på samme måte som en ubetinget fengselsstraff, men er tidsubestemt. Det innebærer at det først er når gjerningspersonen ikke lenger vurderes å utgjøre en fare for samfunnet at vedkommende er ferdig sonet. Under punkt 4 vil jeg redegjøre nærmere for hva forvaringsstraff er og vilkårene for forvaring.

Den første saken jeg opplevde var et dobbeltdrap på en skole i Kristiansand.

Gjerningspersonen var 15 ½ år da han knivdrepte en jevnaldrende person og en tilfeldig forbipasserende. Noe av formålet med politiets etterforskning er å skaffe «nødvendige opplysninger» for å blant annet tjene som forberedelse for en eventuell fastsettelse av reaksjon i retten, jf. lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) § 226 første ledd bokstav b. I initialfasen hadde vi ansvar for å gjøre et nøyaktig arbeid med etterforskning på stedet. Arbeidet spilte en viktig rolle for at spørsmålet om bruk av forvaringsstraff i det hele tatt ble tatt opp og behandlet i retten.

I tingretten mente aktor at vilkårene for forvaring ikke var oppfylt og la derfor ikke ned påstand om forvaring. Retten var ikke enig i dette og gjerningspersonen ble idømt forvaring. Domfelte anket og lagmannsretten endret under dissens tingrettens dom og la til grunn at det ikke var grunnlag for å idømme forvaring. Jeg vil trekke frem momenter fra dommen senere i oppgaven, men de ulike aktørenes forskjellige syn på samme spørsmål viser hvor vanskelig problemstillingen er i praksis.

Den andre saken handlet om knivstikking på et internat. En gutt var 17 år da han knivstakk sin ekskjæreste. Jeg satt vakt for gjerningspersonen mens han snakket med psykolog kort tid etter hendelsen. Aktor mente at vilkårene for forvaring var oppfylt, men tingretten kom under tvil frem til at det ikke var grunnlag for at gjerningspersonen skulle idømmes forvaringsstraff. Lagmannsretten opphevet dommen fra tingretten og ny hovedforhandling ble gjennomført.

Ved den nye behandlingen av saken i tingretten ble tiltalte dømt etter en annen straffebestemmelse og forvaringsspørsmålet kom ikke på spissen.

Selv om barn begår grove voldshendelser oppstår spørsmålet om et barn skal idømmes forvaring likevel sjeldent. Per dags dato er det kun en norsk dom hvor en person under 18 år er idømt forvaringsstraff.

Hovedspørsmålet er hvordan avveiningen mellom barnets beste og samfunnets behov for vern mot farlige personer skal foretas. Dessverre er temaet er lite belyst i lover, forarbeider og rettspraksis. Det er viktig å vite hvordan samfunnet skal håndtere slike barn med tanke på barnets rettssikkerhet. Samtidig er det viktig å vite når det er nødvendig å reagere med forvaring for å hindre at uskyldige utsettes for alvorlige lovbrudd fra barnet. For å håndtere dem på riktig måte må innholdet i reglene være klare. Utfallet av en dom kan ha stor betydning for vern av samfunnet, tiltalte og andre impliserte, for eksempel fornærmede eller etterlatte.

I HR-2017-290-A er det fremholdt at avveiningen av de ulike interessene må ses i sammenheng med lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) § 104 annet ledd og de forente nasjoners internasjonale konvensjon 20. november 1989 om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) artikkel 3 nr. 1 om at det grunnleggende hensyn ved avgjørelser som angår barn, skal være barnets beste. Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b krever at frihetsberøvelse av barn bare skal benyttes som «en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom». Domstolene plikter i hver enkelt sak å vurdere disse reglene opp mot forvaringsbestemmelsen.

I lys av dette er problemstillingen for oppgaven; «Hva er vilkårene for å idømme barn forvaringsstraff?».

1.2 Avgrensning og definisjoner

Begrepet «barn» defineres som personer under 18 år. Det er kun barn over den kriminelle lavalder på 15 år som kan straffes, jf. lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 20 første ledd bokstav a. Oppgaven omfatter derfor personer mellom 15 og 18 år på handlingstidspunktet. Forvaringsstraff er en del av reaksjonssystemet i Norge og oppgaven vil først ta for seg dette. Der vil det bli redegjort for straffens formål, virkninger og vilkår for å

kunne idømmes straff. Deretter vil de ulike straffereaksjonene bli nevnt. Det vil kort bli redegjort for ungdomsstraff. Dette viser hvor forvaringsstraffen er plassert i reaksjonssystemet. Videre vil det bli en generell beskrivelse av hva forvaring er og en drøftelse av vilkårene for å kunne idømme forvaring. Særvilkårene for å idømme barn vil naturligvis bli brukt mest tid på, og her vil det bli vist til rettspraksis.

Varighet, gjennomføring og løslatelse fra forvaring faller utenfor problemstillingen og vil dermed ikke bli behandlet i oppgaven.

2 Rettskildebildet

Oppgaven tar utgangspunkt i straffeloven § 40. Dette er hjemmelen for å kunne idømme lovbrøtere forvaring. Den gamle bestemmelsen om forvaring var inntatt i lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig straffelov (straffeloven 1902) § 39 c. Innholdet i reglene skal være det samme, selv om den nye bestemmelsen er formulert annerledes.¹ Se også HR-2017-290-A avsnitt 34 om begrunnelse for dette. Det betyr at rettspraksis fra straffeloven 1902 fortsatt er relevant som rettskildefaktor.

For å undersøke problemstillingen og komme frem til gjeldende rett anvendes juridisk metode. Det betyr i korte trekk at i tillegg til å analysere lovteksten så vil innholdet i reglene bli belyst ved hjelp av lovforarbeider, rettspraksis og juridisk teori.

Fordi spørsmålet om forvaring av barn sjelden kommer opp for retten, er det lite rettspraksis på området og kun en høyesterettsdom. Denne høyesterettsdommen samt en dom fra lagmannsretten vil jeg bruke som hovedkilder for å analysere hva som er gjeldende rett. For å belyse de generelle vilkårene for forvaring vil jeg også benytte meg av rettspraksis der forvaringsspørsmålet gjelder personer over 18 år. I tillegg vil det bli lagt vekt på momenter fra forarbeider og juridisk teori. De mest sentrale kildene vil være Prop. 135 L, NOU 1990: 5, Ot.prp. nr. 90 og barnekonvensjonen.

Barnekonvensjonen skal gjelde som norsk lov, jf. lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 2 nr. 4, og skal gis forrang over annen lovgivning ved motstrid, jf. menneskerettsloven § 3.

¹ Johs Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Oslo 2016 s. 528.

3 Reaksjonssystemet

3.1 Straffens formål og virkninger

Den tradisjonelle definisjonen av straff lyder slik; «straff er et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde»². Høyesterett har sluttet seg til denne definisjonen i en dom inntatt i Rt. 1977 s. 1207.

Formålet med straff deles inn i absolutte og relative straffeteorier. Det grunnleggende prinsippet etter de absolutte straffeteorier er at det skal være forholdsmessighet mellom lovbrudd og straff. Straffens formål i de relative straffeteoriene er å verne samfunnet.³ Rettferdighet er utgangspunktet i de absolutte straffeteoriene og det legges mindre vekt på om straffen er nyttig for lovbrøyteren. Teorien i de relative straffeteoriene tar ikke utgangspunkt i gjengjeldelse eller rettferdighet slik de absolutte straffeteoriene gjør. I dag dominerer de relative straffeteoriene i Norge.⁴

Straffens virkninger deles også inn i to hensyn, allmennpreventive og individualpreventive. Straffens individualpreventive virkning knyttes til den enkelte lovbrøyter, mens tanken bak straffens allmennpreventive virkning er at når en handling er belagt med en straffetrussel vil borgerne avstå fra å begå lovbrudd.

Det individualpreventive legger vekt på straffens uskadeliggjørende, avskrekkende og forbedrende virkning.⁵ Uskadeliggjøring innebærer at lovbrøyter hindres i å begå en ny straffbar handling, for eksempel ved innsetting i fengsel. Det dominerende hensynet bak forvaring er uskadeliggjøring. Risikoen for nye alvorlige lovbrudd hindres ved frihetsberøvelse på ubestemt tid. Den avskrekkende virkning handler om at lovbrøyter skal oppleve straffen som et «onde» som gjør at lovbrøyteren avstår fra fremtidige straffbare handlinger. Straffens forbedrende virkning tar sikte på at lovbrøyteren skal føle skyld og forstå at handlingen som ble gjort var gal.

² Johs Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Oslo 2016 s. 9.

³ Johs Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Oslo 2016 s. 67.

⁴ *ibid.*

⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 82.

Det allmennpreventive skiller mellom straffens avskrekkende, vanedannende og holdningsskapende virkning.⁶ Den avskrekkende virkning handler om muligheten for å bli straffet hvis man begår et lovbrudd. Hvis reaksjonen er større enn «nyttens» ved å begå lovbruddet vil sannsynligvis en person avstå fra handlingen. Straffen virker da avskrekkende. Straffetrusselen er med på å underbygge personers oppfatning om hva som er rett og galt. Straffereaksjonen gir dermed en holdningsskapende virkning.

3.2 Vilkår for straff

Forvaring er i likhet med fengselsstraff mv. rubrisert som straff, jf. straffeloven § 29. Legalitetsprinsippet innebærer at ingen kan dømmes uten lovhjemmel eller straffes uten dom jf. Grunnloven § 96. For å kunne dømmes må derfor en handling være begått i strid med en lovbestemmelse. For å kunne ilegges straff eller andre reaksjoner etter straffeloven §§ 29 og 30 er det fire straffbarhetsvilkår som må være oppfylt.

Fordi forvaring er kategorisert som straff kreves det på samme måte som andre straffereaksjoner at samtlige straffbarhetsvilkår er oppfylt for å kunne idømme en lovbrøyer forvaring.

Det første vilkåret som nevnt overfor, krever at en handling er i strid med en lov. Loven påbyr eller forbyr en handling, og handling eller unnlattelse i strid med dette vil innebære lovbrudd. Det andre vilkåret er at det ikke forelå noen straffrihetsgrunner på handlingstidspunktet. Straffrihetsgrunner kan være nødverge, nødrett, selvtækt og i noen tilfeller samtykke, se straffeloven §§ 17-19 og § 271 jf. § 276. Det tredje vilkåret er skyld i form av forsett eller uaktsomhet, se straffeloven § 21 jf. §§ 22 og 23. Det siste vilkåret er at lovbrøyeren må ha vært tilregnelig på handlingstidspunktet, jf. straffeloven § 20. Tilregnelighet betyr at en person er i stand til å ta rasjonelle valg, ikke er psykotisk osv. Personer under 15 år på handlingstidspunktet anses ikke strafferettslig tilregnelig, jf. straffeloven § 20 første ledd bokstav a.

Når spørsmålet om forvaring oppstår har personen ofte begått så alvorlige handlinger at det kan oppstå spørsmål om personens tilregnelighet. Tilregnelighetsspørsmålet er avgjørende for hvilken reaksjon som skal fastsettes, straff etter straffeloven § 29, eller andre strafferettslige

⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 83.

reaksjoner etter straffeloven § 30. Ved gjennomgang av saker som omhandler forvarings spørsmålet har mange rettspsykiatere kommet frem til at personen har en form for psykisk lidelse. Det er viktig å poengtere at en person kan ha en psykisk lidelse og samtidig være tilregnelig. Av psykiske lidelser er det kun personer med psykose som vil være utilregnelige. Sentrale kjennetegn for en psykose er at evnen til en realistisk vurdering av forholdet sitt til omverdenen er vesentlig svekket.⁷

I saken om 22. juli var spørsmålet om tilregneligheten til Andres Behring Breivik avgjørende for om han skulle idømmes forvaring eller tvunget psykisk helsevern jf. RG 2012 s. 1153.

Denne oppgaven forutsetter at samtlige vilkår for straffansvar er oppfylt, herunder at gjerningspersonen er tilregnelig.

3.3 Straffereaksjoner

De reaksjonene som regnes som straff i Norge er nedfelt i straffeloven § 29. Straffene er fengsel, forvaring, ungdomsstraff, samfunnsstraff, bot og rettighetstap. Ungdomsstraff er i de fleste tilfeller den mest aktuelle straffereaksjonen overfor barn. Ubetinget fengsel blir også brukt i særlig alvorlige tilfeller, og ved helt sjeldne anledninger forvaring. På bakgrunn av temaet for oppgaven vil jeg kun kort gjøre rede for ungdomsstraff og gå i dybden på forvaring.

Ungdomsstraff er en type straff som kan ilegges lovbrøtere mellom 15 og 18 år. Et av vilkårene er at lovbrøteren må ha begått gjentatt eller alvorlig kriminalitet, jf. straffeloven § 52 a. Dette er en straffereaksjon som er et alternativ til ubetinget fengsel.⁸ Ved denne typen straff skal det utarbeides en ungdomsplan, jf. lov 20. juli 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven) § 25. Ungdomsplanen kan fastsette vilkår som for eksempel kan være å avstå fra alkohol og andre rusmidler, innetid og unngå kontakt med bestemte personer. For at lovbrøteren skal få «sonet» ungdomsstraffen plikter han eller hun å overholde de vilkårene som er utarbeidet i ungdomsplanen.

⁷ NOU 1990: 5 s. 38.

⁸ Elisabeth Myhre Lie, *I forkant*, 2. utgave, Oslo 2015 s. 169.

4 Forvaring

4.1 Generelt om forvaring

Som nevnt i innledningen er forvaring en reaksjon i strafferettssystemet som i likhet med ubetinget fengsel, innebærer en frihetsberøvelse.⁹ I motsetning til andre straffereaksjoner soner forvaringsstraff på ubestemt tid. Det primære formålet med forvaringsstraffen er å verne samfunnet mot lovbrysteren.¹⁰ Hovedformålet med forvaringsstraff, uskadeliggjøring, hører derfor inn under de relative straffeteoriene.

Fordi formålet med forvaring er å hindre nye, alvorlige lovbrudd, vil lovbrysteren først være ferdig sonet når han eller hun ikke lenger anses som en fare for samfunnet. Lovbrysteren soner en straff som han eller hun ikke vet lengden på. Dette kan være ekstra belastende, særlig for barn, og derfor er det strenge vilkår for å kunne idømme noen forvaring.

Hovedregelen etter straffeloven § 40 er at barn ikke skal idømmes forvaringsstraff, «med mindre det foreligger helt ekstraordinære omstendigheter».

Under arbeidet med straffeloven 2005 ble det foreslått at lovbrystere under 18 år ikke skulle kunne idømmes forvaring.¹¹ Forslaget ble avvist av departementet, men det ble tatt inn et særvilkår om at forvaringsstraff krevde «helt ekstraordinære omstendigheter» for lovbrystere under 18 år. Dette ble tilføyd ved lov 20. januar 2012 nr. 6 om endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. om barn og straff.

Lovgiver har altså ikke ønsket å fullstendig utelukke muligheten for at barn skal kunne få forvaringsstraff, men har laget en snever unntaksregel for de helt spesielle tilfellene.

Lengden på forvaringsstraff for barn skal vanligvis ikke overstige 10 år, og kan ikke overstige 15 år, jf. straffeloven § 43 første ledd tredje punktum. I motsetning til en fengselsstraff kan imidlertid forvaringsstraffen forlenges med inntil fem år av gangen, jf. straffeloven § 43 første ledd fjerde punktum. I prinsippet betyr dette at lovbrysteren kan risikere straff på livstid.

⁹ Prop. 135 L (2010-2011) s. 104.

¹⁰ Prop. 135 L (2010-2011) s. 102.

¹¹ Innst. O. nr. 72 (2004-2005) s. 69-70.

Livstidsstraff viser omverdenen at reaksjonen for den begåtte handling er svært streng, og har i tillegg til uskadeliggjøring derfor en avskrekkende effekt. Forvaring kan derfor begrunnes i både allmennpreventive og individualpreventive hensyn.

4.2 Generelle vilkår for å idømme forvaring

For å kunne idømme en lovbrøyer forvaring er det tre vilkår som alle må være oppfylt. Dette er fellesvilkår for både barn og voksne.

For det første må en tidsbestemt fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig for vern av samfunnet. Dette er grunnvilkåret for å kunne idømme en lovbrøyer forvaring. For det andre må lovbruddet som hovedregel gjelde visse typer kriminalitet som nevnt i straffeloven § 40 første ledd første punktum, og for det tredje må det foreligge gjentakelsesfare.

For at et barn skal bli idømt forvaringsstraff kreves det i tillegg til de tre overnevnte vilkårene, at et fjerde vilkår er oppfylt. Kravet er da at det skal foreligge «helt ekstraordinære omstendigheter», jf. straffeloven § 40 første ledd annet punktum.

4.2.1 Fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig

Grunnvilkåret er at «fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet». Med fengselsstraff menes en straff som er tidsbestemt, altså ubetinget fengsel. Hvis ikke en tidsbestemt straff er tilstrekkelig for vern av samfunnet kan forvaringsstraff idømmes forutsatt at de andre vilkårene også er oppfylt. Grunnvilkåret står i nær forbindelse med vilkåret om gjentakelsesfare, men behovet for samfunnsvern må vurderes fremover i tid på det tidspunkt gjerningspersonen ville blitt løslatt fra en alternativ tidsbestemt fengselsstraff, jf. Rt. 2007 s. 187. Eksempelvis måtte tingretten i saken mot Anders Behring Breivik, RG 2012 s. 1153 (Oslo), vurdere om han ville være farlig 21 år frem i tid.

Hvis faren for gjentakelse ikke er til stede, vil en tidsbestemt fengselsstraff være tilstrekkelig og da kan det ikke idømmes forvaring.

Fremgangsmåten er at retten først vurderer hvor lang en ordinær fengselsstraff vil være, altså en foreløpig straffutmåling, og ser om denne straffen er tilstrekkelig. I Rt. 2004 s. 209 fastslo Høyesterett at det er den maksimale samfunnsbeskyttelse som en tidsbestemt straff kan gi som skal vurderes opp mot forvaringsstraff. Når retten skal utmåle straff skal det tas utgangspunkt i at prøveløslatelse ikke finner sted ved den alternative fengselsstraffen.

Vurderingen må baseres på alminnelige straffutmålingsprinsipper som den begåtte straffbare handling, tidligere lovbrudd og andre straffutmålingsmomenter. Hvis domstolene finner at lovbrøyteren ikke vil være farlig etter soning av en ordinær fengselsstraff, vil grunnvilkåret ikke være oppfylt og forvaringsstraff kan ikke idømmes.

Rt. 2002 s. 889 er et eksempel på at en ordinær fengselsstraff ikke ble ansett tilstrekkelig. Høyesterett mente tilbakefallsfaren for en seksualforbryter var betydelig og fremhevet at en ved tidsbestemt straff skal lovbrøyteren løslates når dommen er ferdig sonet «[...] uansett hvor farlig han vurderes å være [...]». Man kan altså ikke «forlenge» en fengselsstraff. Ved endt soning er domfelte en «fri mann» og skal løslates.

Høyesterett har i Rt. 2002 s. 1677 presisert at forvaring er en «kan»-bestemmelse. Selv om alle vilkårene er oppfylt for å kunne idømme forvaring er det altså ikke automatikk i at man idømmer forvaring. Normalt vil nok allikevel forvaring bli reaksjonen dersom vilkårene er oppfylt. Dommen gjaldt et ran som Høyesterett anså å være i «grensesonen» for anvendelse av daværende straffelov § 39 c nr. 1 første punktum. Lovbrøyteren var ung – 20 år, og det var usikkerhet omkring gjentakelsesfaren. Kravet om forvaring ble ikke tatt til følge.

4.2.2 Lovbruddets art

For å kunne idømme forvaring etter første ledd første setning, må det ha blitt begått eller forsøkt begått en bestemt type lovbrudd. Hvis lovbrøyteren har begått lovbruddet er det fullbyrdet. Forsøk krever fullbyrdelsesforsett jf. straffeloven § 16. Det kan være tilfeldig at forsøket ikke har blitt fullbyrdet.¹²

Straffeloven § 40 første ledd første punktum krever at arten av lovbruddet er «et voldslovbrudd, et seksuallovbrudd, en frihetsberøvelse, en ildpåsettelse eller et annet lovbrudd som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare».

Videre kreves det at «vilkårene i annet eller tredje ledd er oppfylt». Annet ledd bestemmer at hvis lovbruddet var av alvorlig art «må det være en nærliggende fare for at lovbrøyteren på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd». Tredje ledd bestemmer at hvis

¹² Magnus Matningsdal, *Norsk lovkommentar*, note 269 til straffeloven § 40, sist hovedrevidert 30.08.2017.

lovbruddet var av mindre alvorlig art, kan det på nærmere bestemte vilkår også idømmes forvaring, jf. straffeloven § 40 tredje ledd. Et av disse alternativene må være innfridd og det gjelder altså ikke alle typer lovbrudd av de nevnte kategoriene. Selv om det ikke fremkommer av ordlyden i første ledd første punktum må lovbruddet kunne kategoriseres som «alvorlig». Men det skiller altså mellom alvorlighetsgraden av lovbruddet etter straffeloven § 40 annet og tredje ledd. Lovbrudd av alvorlig art kan for eksempel være drap eller voldtekt.

En gjennomgang av rettsavgjørelser i Lovdata viser at forvaring som idømmes på grunn av lovbrudd av mindre alvorlig art sjelden blir brukt overfor voksne personer. Se HR-2016-2261-A som eksempel på en sak der forvaring ble idømt for mindre alvorlige lovbrudd. Dommen gjaldt drapstrusler, men domfelte var tidligere dømt for drap. Dommen eksemplifiserer også hva som er forskjellen mellom straffeloven § 40 annet og tredje ledd.

Mindre alvorlige lovbrudd begått av barn straffes i praksis med andre reaksjoner. Terskelen for å idømme barn forvaring er i utgangspunktet svært høy og det fremstår derfor svært lite sannsynlig at et barn skulle bli idømt forvaring på grunn av mindre alvorlige lovbrudd, særlig sett hen til at bestemmelsen sjelden blir brukt overfor voksne personer.

I tillegg til lovbruddets art og at det kan betegnes som alvorlig, må lovbruddet ha «krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare». «Krenket» er en fullbyrdet handling, mens «utsatt for fare» betyr at faren må være konkret og direkte truet disse rettsgodene hos andre. Eksempelvis vil en nattlig ildspåsettelse av en låve uten fare for spredning til våningshus eller risiko for menneskeliv ikke ha utsatt andres liv, helse eller frihet for fare.¹³ Motsetningsvis vil en som forsøker å sette fyr på en bolig være omfattet av bestemmelsen.

Bestemmelsen legger til slutt til «eller et annet lovbrudd» under oppramsing av typer lovbrudd som er gjeldende. Den er lite spesifikk, men krever som de andre lovbruddstypene at annet eller tredje ledd er oppfylt samt at «andres liv, helse eller frihet» har blitt krenket eller utsatt for fare. Eksempler på dette kan være grovt ran, alvorlige trusler eller påføring av smittsom sykdom.¹⁴

¹³ NOU 1990: 5 s. 113.

¹⁴ Johs Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Oslo 2016 s. 530.

Det er altså alvorlige, personlige integritetskrenkninger som gjør forvaring aktuelt.¹⁵

4.2.3 Gjentakelsesfare

Straffeloven § 40 annet ledd krever at det må være gjentakelsesfare. Gjentakelsesfare er risikoen for at en lovbryster begår et nytt lovbrudd. Etter annet ledd må det være «en nærliggende fare». Gjentakelsesfaren må gjelde alvorlige typer lovbrudd som nevnt i første ledd. Faren for gjentakelse må være kvalifisert og vurderes som reell på domstidspunktet.¹⁶ Det betyr at faren må ses på som sannsynlig og gjerningspersonen må i tillegg anses å ha gjennomføringsevne. Kravet til graden av fare kan variere ut i fra alvorligheten av det begåtte lovbrudd og hvor alvorlige handlinger det er fare for.¹⁷

Straffeloven § 40 fjerde ledd skal tas med i vurderingen om faren for tilbakefall og om denne er «nærliggende». Etter annet ledd, om lovbrudd av alvorlig art, er det to momenter i fjerde ledd som det skal legges vekt på ved vurdering av gjentakelsesfare. For det første «det begåtte lovbruddet sammenholdt særlig med lovbrysterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne». Dette gjelder gjerningspersonens opptreden, sosiale situasjon og funksjon. For det andre skal det «særlig legges vekt på om lovbrysteren tidligere har begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd». Det alvorlige lovbrudd må være av typen som nevnt i første ledd. Disse momentene veier med andre ord tungt for vurdering av gjentakelsesfaren. Andre relevante momenter kan trolig også tillegges vekt, men er ikke utdypet i bestemmelsen.

Straffeloven § 40 femte ledd bestemmer at det skal foretas personundersøkelse og/eller rettspsykiatrisk undersøkelse av lovbrysteren. Rettens vurdering av gjentakelsesfaren «må i første rekke» baseres på personundersøkelse eller rettspsykiatrisk undersøkelse av lovbrysteren.¹⁸ Dette er en saksbehandlingsregel og ikke et vilkår for å kunne idømme forvaringsstraff.

¹⁵ Johs Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther, Oslo 2016 s. 529.

¹⁶ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 443.

¹⁷ Ot.prp. nr. 87 (1993-1994) s. 111.

¹⁸ Magnus Matningsdal, *Norsk lovkommentar*, note 286 til straffeloven § 40, sist hovedrevidert 30.08.2017.

I RG 2012 s. 1153 (Oslo) som gjelder 22. juli - saken mot Anders Behring Breivik var retten ikke i tvil om at vilkårene for gjentakelsesfare var oppfylt. Dommen legger betydelig vekt på de psykiatriske undersøkelsene der rettspsykiaterne kom frem til at det forelå «høy risiko for alvorlige voldshandlinger i fremtiden». Andre momenter som ble vektlagt for å begrunne faren for gjentakelse var Breiviks egne uttalelser om at handlingene var rettmessige og at Breiviks planlegging og handlinger hadde vist den ekstreme volden han hadde evne og vilje til å utføre.

Barn er ikke ferdig mentalt utviklet. Det er derfor særlig vanskelig å vurdere fremtidig gjentakelsesfare med tilstrekkelig sikkerhet. Spørsmålet om gjentakelsesfare er fremtidsrettet og skal vurdere situasjonen etter endt soning. Det å foreta denne vurderingen på domstidspunktet er vanskelig og beheftet med usikkerhet. Å vurdere om et barn, som ikke er ferdig mentalt utviklet, vil utgjøre en fare for samfunnet kanskje 10-15 år frem i tid blir enda mer komplisert.

Den enkleste måten å forutsi risiko for nye alvorlige lovbrudd er dersom lovbrøyteren tidligere har begått en rekke alvorlige lovbrudd.¹⁹ Det kreves her at tidligere lovbrudd er av alvorlig art og type som nevnt i første ledd. Eksempelvis kan det fryktes at en lovbrøyter som er dømt for flere voldtekter, igjen skal begå voldtekt.

Noe annet som gjør det vanskelig å vurdere et barns gjentakelsesfare er at de fleste vanligvis er straffet, nettopp på grunn av sin unge alder. I saker der forvaringsspørsmålet overfor barn kommer opp for retten, vil dette i seg selv være et moment som taler mot forvaring. Dette skal veie tungt ved vurderingen av gjentakelsesfare.

Det er viktig å være oppmerksom på at lovbrudd som barn ikke er domfelt for, for eksempel fordi de var under den strafferettslige lavalder, allikevel kan tillegges vekt ved vurderingen av tidligere begåtte lovbrudd, jf. Rt. 2004 s. 209. Forutsetningen er da at det i straffesaken føres bevis for slike tidligere lovbrudd. Retten må da vurdere tidligere forhold etter de samme krav som gjelder ved avgjørelse av skyldspørsmålet.

¹⁹ NOU 1990: 5 s. 105.

4.3 Særvilkår for å idømme barn forvaring

4.3.1 Utgangspunktet - forbud mot å idømme barn forvaring

Det fremgår av straffeloven § 40 første ledd annet punktum, at personer under 18 år i utgangspunktet ikke kan idømmes forvaring. Hovedregelen er altså at den som var under myndighetsalder på handlingstidspunktet ikke kan idømmes forvaring.²⁰

Det fremgår av barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav a at «livsvarig fengsel uten mulighet til løslatelse» ikke skal idømmes lovbrøyttere under 18 år. I praksis er det mulig å sitte livet ut i fengsel når man er idømt forvaringsstraff. Likevel skal lovbrøytter slippes ut når han eller hun ikke lengre ansees som en fare for samfunnet. Selv om man er idømt forvaring betyr det at det er mulighet for løslatelse, og forvaring av barn strider således ikke med regelen, se HR-2017-290 avsnitt 72.

Bestemmelsen i både Grunnloven § 104 annet ledd og barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 knesetter et prinsipp om at ved avgjørelser der barn blir berørt «skal barnets beste være et grunnleggende hensyn». Begrepet «barnets beste» er lite presist og gjør at det er vanskelig å forstå hva som er innholdet i det. Begrepet skal imidlertid gjelde for alle barn uansett alder, og avhenger av kontekst, tid og kultur.²¹ Hvert barn må ses ut i fra den enkeltes behov for å finne ut hva som er det beste for akkurat det barnet. Det beste for barnet skal være grunnleggende. Det er sentralt og skal tillegges høy grad av vekt, men skal ikke være avgjørende for sakens utfall.²² Å idømme et barn forvaringsstraff er helt klart ikke det beste for barnet, men spørsmålet er i hvilke tilfeller dette hensynet må vike for samfunnets behov for vern mot en farlig person.

Etter barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b skal frihetsberøvelse «bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom». Forvaringsstraff kategoriseres som frihetsberøvelse. Det er den strengeste straffen vi har og har strenge vilkår som må være oppfylt. Når andre virkemidler overfor barn ikke anses tilstrekkelig vil forvaringsstraff være siste utvei. Det er tidligere nevnt at en dom på forvaring kan gjelde livet ut. Det kan ikke ses på som et kort tidsrom. En dom på forvaring skal likevel ikke vare lenger enn det anses

²⁰ Prop. 135 L (2010-2011) s. 104.

²¹ NOU 2008: 15 s. 102.

²² *ibid.*

nødvendig, med tanke på behov for samfunnsvern. Jeg tolker det slik at kravet om kortest mulig tidsrom må kunne sies å være oppfylt. Dette er imidlertid ikke drøftet i forarbeider og rettspraksis. Dette må ses i sammenheng med at en person skal løslates fra forvaring når man ikke lenger er farlig for samfunnet.

Utvalget for «Barn og straff» foreslo at forvaring ikke skulle kunne brukes for handlinger som var begått før lovbryteren har fylt 18 år.²³ Begrunnelsen for dette var at forvaring vil være uheldig og særlig belastende for barn. Utvalget hadde som grunntanke at barn har mulighet for endring og modning, og poengterer at stemping av barn som farlige kan virke negativt på utviklingen og være stigmatiserende. Forvaring ble ikke ansett hensiktsmessig med tanke på at barnet skal tilbake til samfunnet.

Departementet var enig i flere av utvalgets begrunnelser, og presiserte at lovbryterens unge alder er tungtveiende for valg av reaksjon.²⁴ Departementet uttalte også at «forvaring tilnærmet aldri bør benyttes på lovbrytere som var mindreårige på handlingstidspunktet»²⁵. Likevel ønsket ikke departementet totalforbud mot å idømme forvaringsstraff overfor barn, fordi det kan forekomme tilfeller helt utenom det vanlige. Adgangen til å idømme forvaring skulle derfor være meget snever og bare brukes når der foreligger «helt ekstraordinære omstendigheter».²⁶

Under kapittel 9.6.1.4 om ubetinget fengsel vurderer departementet frihetsberøvelse overfor barn: «Hensynet til barnets beste vil måtte vike der hensynet til samfunnsvern er tilstrekkelig tungtveiende. Også hensynet til allmennprevensjon kan tilsi bruk av en frihetsberøvende reaksjon overfor barn»²⁷.

De samme hensynene gjør seg gjeldende ved frihetsberøvelse i form av forvaring. Det er jo nettopp hensynet til samfunnsvern som er formålet med forvaringsstraff.

«Barnets beste» veier alltid tungt, men må noen ganger vike dersom behovet for vern av samfunnet er særlig tungtveiende.

²³ NOU 2008: 15 s. 147-148.

²⁴ Prop. 135 L (2010-2011) s. 104.

²⁵ *ibid.*

²⁶ *ibid.*

²⁷ Prop. 135 L (2010-2011) s. 100.

4.3.2 Unntak ved «helt ekstraordinære omstendigheter»

For å kunne idømme barn forvaring etter første ledd annet punktum, må det foreligge «helt ekstraordinære omstendigheter». Ordlyden understreker den snevre adgangen til å bruke unntaket.²⁸ Etter straffeloven § 33 kan det bare brukes ubetinget fengselsstraff overfor barn når det er «særlig påkrevd». Dette vilkåret er strengt, men det åpner for en mulighet for å idømme barn fengselsstraff. «Helt ekstraordinære omstendigheter» er et betydelig strengere vilkår, men sammenligningen gjør det lettere å forstå hvor vilkårene ligger i forhold til hverandre. I forarbeidene er det også uttalt at forvaringsstraff «tilnærmet aldri» bør idømmes barn.²⁹ At det skal være en høy terskel for å idømme barn forvaring er også fulgt opp av domstolene i de få sakene som har vært prøvd.

Ordlyden bruker uttrykket «omstendigheter» og det betyr at det kan legges vekt på et bredt spekter av momenter. For å forstå når barn idømmes forvaring og når man istedenfor idømmer fengselsstraff må de konkrete domstolsavgjørelsene analyseres nærmere.

4.3.2.1 Rettspraksis

Selv om det blir vist til rettspraksis fra alle rettsinstanser innebærer vanlig rettskildelære at Høyesteretts dom tillegges mer vekt enn dommer fra de underliggende instanser.

Begrunnelsen fra tingrettene og lagmannsrettene er allikevel interessante fordi faktum i sakene er forskjellige og de momentene som dommerne bruker er relevante selv om en overordnet domstol vektlegger de samme momentene på en annen måte.

HR-2017-290-A

I 2017 ble en jente som var 15 år og en måned på handlingstidspunktet idømt forvaring for overlagt drap etter straffeloven 1902 § 233 første og annet ledd. Drapet ble begått i 2014 og både tingretten og lagmannsretten kom frem til at forvaringsstraff var den rette straffereaksjonen overfor jenta, jf. LB-2015-119615 og TAHER-2015-13241.

Jenta hadde allerede fra 12-års alderen begått flere alvorlige lovbrudd. Hun hadde hatt en oppvekst som har vært preget av psykisk og fysisk mishandling fra mors side. Hun fikk en stadig avvikende atferd, skadet seg selv og uttrykte at hun ønsket å drepe andre. I 2012, som 12-åring forsøkte hun å sette fyr på sin fars seng, mens han og samboeren sov. Etter denne

²⁸ Prop. 135 L (2010-2011) s. 167.

²⁹ *ibid.*

hendelsen ble jenta plassert på en psykiatrisk avdeling og har vært på flere psykiatriske enheter siden dette. Under disse oppholdene har det skjedd flere alvorlige hendelser, blant annet trusler, skadeverk, vold og selvmordsforsøk.

Den aktuelle dagen i 2014 var det to vakter på den psykiatriske enheten som jobbet nattskift. Den ene vakten hadde sovende vakt, og hadde derfor gått og lagt seg. Jenta hadde samme kvelden forsøkt å ta sitt eget liv uten å lykkes, og hun måtte i følge henne selv derfor drepe nattevakten som var våken. Jenta ba nattevakten om å få stelle håret hennes. Hun hadde tatt med en bit av beltet fra sin badekåpe for å kvele nattevakten med. Jenta tok beltet rundt halsen på nattevakten og la beina sine rundt skuldrene hennes så hun ikke kom seg løs. Nattevakten klarte ikke kjempe imot og som følge av dette mistet hun bevisstheten. Jenta hadde så hengt nattevakten etter halsen på et dørhåndtak, fordi hun hørte en form for pusting. Deretter hentet hun en kniv som hun stakk nattevakten med flere steder på kroppen. Jenta tok flere bilder av nattevakten etter at hun hadde gjennomført drapet.

Høyesterett kom til at hun skulle idømmes forvaring og uttalte i avsnitt 80 at: «Det overlagte drapet, sammenholdt med antallet alvorlige voldshandlinger fra As side både før og etter drapshandlingen og hennes meget alvorlige psykiske tilstand og spesielle motivasjon for sin voldelige adferd, gjør at jeg mener det her foreligger helt ekstraordinære omstendigheter».

Høyesterettsdommen bruker en sammensatt vurdering av antall lovbrudd og alvorligheten av dem, lovbruyters psykiske tilstand og motivasjonen for drapet som begrunnelse for at det foreligger ekstraordinære omstendigheter. Det er kun dommen i høyesterett som nevner jentas motivasjon for drapet. Høyesterett vektlegger ikke mulighetene for behandling, dette i motsetning til lagmannsretten og tingretten.

Siden dette er den eneste høyesterettsdommen som har idømt barn forvaringsstraff og selve innholdet i vilkåret ikke er presisert noe annet sted, bør denne dommen være et utgangspunkt for å vurdere de momenter som er avgjørende for om det foreligger slike ekstraordinære omstendigheter som kreves etter straffeloven § 40 første ledd annet punktum.

Det er allikevel relevant å nevne noen momenter fra lagmannsrettens og tingrettens begrunnelse for at det forelå helt ekstraordinære omstendigheter. Lagmannsretten bemerker i LB-2015-119615 at «tiltaltets svært alvorlige psykiske problemer og den lange tiden som det

er all grunn til å anta at det vil ta før man eventuelt kan se noen vesentlig bedring hos henne» er en av grunnene til at foreligger helt ekstraordinære omstendigheter. Tingretten formulerer i TAHER-2015-13241 at «de sakkyndiges omfattende krav til en forsvarlig behandling og det tidsperspektivet de har beskrevet» er et moment for at kravet om helt ekstraordinære omstendigheter er oppfylt. I vurderingen legges det altså vekt på om det er sannsynlig at behandling vil kunne bedre domfeltes utsikter og hvor langvarig behandlingen vil bli. Dette er naturlig fordi spørsmålet skal vurdere situasjonen lang frem i tid og særlig for et barn vil situasjonen kunne endres ved behandling.

LA-2017-112563

I 2017 ble en gutt som var 15 og et halvt år på handlingstidspunktet dømt til 11 års fengsel for drap på en bekjent gutt og en tilfeldig forbipasserende kvinne. Spørsmålet om forvaring av gutten ble behandlet, men Agder lagmannsrett fant ikke at det forelå ekstraordinære omstendigheter.

Gutten var ikke tidligere dømt for lovbrudd og i følge dommen hadde han hatt en normal oppvekst med familien. De sakkyndige mente det var lav risiko for gjentakelsesfare og at det ikke var noen holdepunkter for diagnostiserbare tilstander.

I følge domfelte var bakgrunnen for drapet på den bekjente gutten at han «hatet» han. Dette ble opplyst å skyldes tre episoder. Den første episoden handlet om at gutten hadde lånt bort mobiltelefonen sin til avdøde bekjente. Når han fikk denne tilbake manglet busskortet og 50 kr som hadde vært i samme omslag som mobiltelefonen. Avdøde nektet for at han hadde tatt disse. Den andre episoden omhandlet kjøp av narkotika, der gutten skulle kjøpe hasj av avdøde. Domfelte fant senere ut at hasjen viste seg å være jord. Avdøde nektet for dette i begynnelsen, men bekreftet dette ved en senere anledning. Den tredje episoden omhandlet også narkotika, der avdøde skulle kjøpe hasj for gutten. Gutten hadde gitt avdøde penger på forhånd for dette. Avdøde kom tilbake uten hasjen og pengene, og forklarte at selgeren tok pengene fra ham.

Dagen da drapet skjedde avtalte de to guttene å møtes i sentrum. Domfelte tok med kniv, og la den i bukselommen. Etter å ha vært i byen en stund tok de bussen mot en skole. De gikk av bussen et lite stykke unna og gutten ledet avdøde mot skolen. Han knivstakk så avdøde 28 ganger. En tilfeldig forbipasserende kvinne kom forbi etter at han hadde knivstukket avdøde.

Kvinnen lurte på om det gikk bra, og domfelte fortalte at avdøde hadde fått et epileptisk anfall. Kvinnen hadde så prøvd å legge han i stabilt sideleie. Gutten knivstakk henne en rekke ganger, og fortsatte å stikke til det kom blod ut av munnen hennes. Det ble påvist 32 stikkskader på henne. Gutten dro deretter hjem, og kvittet seg med kniven på veien.

Tingretten kom til at gutten skulle idømmes forvaring.

Lagmannsretten mente imidlertid at det ikke forelå «helt ekstraordinære omstendigheter» og begrunnet dette med guttens unge alder, at han ikke hadde begått tidligere lovbrudd og etter rettspsykiaternes vurdering at han var normalt intelligent og hadde lav risiko for fremtidig vold. Lagmannsretten mente at hendelsen ikke kunne sammenlignes med HR-2017-290-A fordi saksforholdet var vesentlig forskjellig. Dette på bakgrunn av jentas repeterende voldelige atferd og hennes ekstreme personlighetsmessige skjevutvikling. Disse sentrale momentene manglet i saken fra Kristiansand og var nok det som gjorde at både de sakkyndige og lagmannsrettens flertall ikke fant vilkåret om gjentakelsesfare oppfylt.

Lagmannsretten bemerket at tingretten ikke hadde lagt avgjørende vekt på de sakkyndiges vurdering av gjentakelsesfaren. Som beskrevet i punkt 4.2.3. skal retten først og fremst vurdere faren for gjentakelse på bakgrunn av undersøkelser utført av rettspsykiaterne.

For å begrunne at det forelå helt ekstraordinære omstendigheter la tingretten blant annet vekt på lovbyters manglende visning av faresignaler før drapene og hans motivasjon for drapene, som blant annet gjaldt en ubetydelig pengesum. Det kan diskuteres om disse momentene ved handlingene, på tross av psykiaternes konklusjon, gjør det mulig å vurdere guttens fare for gjentakelse av alvorlige lovbrudd. Se TKISA-2017-78612 for en fullstendig begrunnelse av tingrettens avgjørelse.

De to sakene viser at det skal svært mye til for at forvaring idømmes overfor barn, og at vesentlige forskjeller i saken begrunner ulike resultat.

5 Avslutning

Ved vurderingen av om det foreligger «helt ekstraordinære omstendigheter» ser det ut til at de momentene som vil være avgjørende for om et tiltalt barn idømmes forvaring for det første er

at handlingen gjelder drap. Selv om bestemmelsen gir adgang til å benytte forvaring ved andre alvorlige integritetskrenkelser tror jeg det er lite sannsynlig at et barn vil bli idømt forvaring for andre forhold. Skulle man vurdere det i andre saker måtte det kanskje være overfor en pyroman eller en seksualforbryter. Et annet moment som synes å være av avgjørende betydning er at barnet har en forhistorie med voldelig atferd før den handling man dømmes for. Det gjør det lettere for en sakkyndig å konkludere med gjentakelsesfare. Uten en voldelig forhistorie heller en dom mot fengsel. Forskjellen mellom begrunnelsen til Kristiansand tingrett og Agder lagmannsrett i sakene nevnt foran er illustrerende for hvordan disse argumentene vektlegges. Et tredje moment er barnets alder. Det er stor forskjell på en 15 åring og en som nærmer seg 18. Avhengig av alderen og modningsgraden på handlingstidspunktet vil dette kunne være avgjørende for utfallet i den ene eller andre retning.

Å ta hensyn til barnet og samfunnet på samme tid er ikke en enkel oppgave. Om barn skal idømmes forvaringsstraff er et komplekst spørsmål hvor vilkårene er strenge.

Kristiansand tingrett skal nå behandle en ny sak der en jente på 15 år knivstakk to eldre jenter på et kjøpesenter sommeren 2017. En av jentene døde som følge av knivstikkene. Den unge jenta hadde ingen relasjon til ofrene. Lokalavisen har nylig skrevet et innlegg om gjerningspersonen som de har valgt å kalle «Jenta på broa».³⁰ Innlegget handler om hennes vanskelige oppvekst og møte med barnevern, psykiatri og nødeter. Saken har klare likhetstrekk med den 15 år gamle jenta i HR-2017-290-A, og jeg antar at spørsmålet om forvaring kommer til å bli et tema.

Saken vil gå i retten etter innleveringsfristen av denne oppgaven. Jeg vil derfor ikke få muligheten til å bruke avgjørelsen som rettspraksis. Jeg vil uansett følge med på saken og dens utfall. Dette kan bli en fremtidig rettskilde som vil være med på å vise hvordan straffeloven § 40 skal tolkes.

³⁰Fædrelandsvennens internettsider (fvn.no) https://www.fvn.no/nyheter/i/KvzpyM/Jenta-pa-broa?spid_rel=2 (februar 2018).

6 Kilderegister

Lover

Lov 17. Mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).

Lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig straffelov (straffeloven 1902).

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

Lov 20. januar 2012 nr. 6 om endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m. fl. om barn og straff.

Lov 20. juli 2014 nr. 49 om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven).

Konvensjoner

De forente nasjoners internasjonale konvensjon 20. november 1989 om barnets rettigheter (barnekonvensjonen).

Dommer

Rt. 1977 s. 1207

Rt. 2002 s. 889

Rt. 2002 s. 1677

Rt. 2004 s. 209

Rt. 2007 s. 187

RG 2012 s. 1153

HR-2016-2261-A

HR-2017-290-A

LB-2015-119615

LA-2017-112563

TAHER-2015-13241

TKISA-2017-78612

Forarbeider og andre offentlige dokumenter

Innst. O. nr. 72 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven).

NOU 1990: 5 Strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner Straffelovkommisjonens delutredning IV.

NOU 2008: 15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll.

Ot.prp. nr. 87 (1993-1994) Om lov om endringer i straffeloven m.v (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner).

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven).

Prop. 135 L (2010-2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff).

Litteratur

Andenæs, Johs, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave ved Georg Fredrik Rieber-Mohn og Knut Erik Sæther (Oslo 2016).

Lie, Elisabeth Myhre, *I forkant*, 2. utgave (Oslo 2015).

Andre kilder

Fædrelandsvennens internettsider (fvn.no) https://www.fvn.no/nyheter/i/KvzpyM/Jenta-pa-broa?spid_rel=2 (februar 2018), sitert 05.02.2018.

Matningsdal, Magnus, *Norsk lovkommentar*, sitert 18.12.2017.